

УДК 796.5(477.81)

О.О. Собко, *магістрант,*
А.Ю. Дмитренко, *к.т.н., доцент,*
Полтавський національний технічний університет імені Юрія
Кондратюка

ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ МЕРЕЖІ ОБ'ЄКТІВ ВОДНОГО ТУРИЗМУ (НА ПРИКЛАДІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Анотація: в статті проаналізовано прийоми формування мережі об'єктів водного туризму на прикладі Полтавської області. Визначені характерні особливості водних ресурсів Полтавської області та типологічна класифікація водно-туристичних маршрутів.

Ключові слова: водний туризм, водно-туристичний маршрут, мережа об'єктів водного туризму, Полтавська область.

Постановка проблеми. Водний туризм в Україні завойовує все більшу популярність, з кожним роком з'являються нові маршрути сплавів. Але, незважаючи на цю тенденцію, існують більші можливості для росту. Набуває розвитку відпочинок на річках та водоймах, який стає таким же привабливим, як і на морських узбережжях.

У порівнянні з іншими центральними областями країни, водні ресурси Полтавщини мають значний потенціал для організації та розвитку відпочинку на воді. На території Полтавської області протікає 146 річок загальною довжиною 5100 км. Серед них дві великі (понад 500 км) – Дніпро і Псел, дев'ять середніх (довжиною 101 – 500 км) – Ворскла, Сула, Оріль, Удай, Хорол, Оржиця, Мерла, Орчик, Коломак та 135 малих річок (100 км і менше) [3]. На даний момент, для організованого туристичного водного відпочинку використовується тільки три найбільші річки, а всі інші не задіяні в інфраструктурі послуг на воді. Тому, на основі оптимізації використання водних ресурсів області, для розвитку водної рекреації необхідним є створення мережі об'єктів водного туризму та включення їх у систему організованого відпочинку на території області.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. У перших публікаціях стосовно організації водного туризму, які з'явилися в середині минулого століття, увага зосереджувалася на особливостях сплаву на плотках і байдарках. В 1973 р. було видано перелік водних маршрутів Європейською частиною СРСР [8]. Найповнішими виданнями з окресленої тематики є книги Федотова Ю.Н., Щура Ю.В. [9, 10].

Дослідження використання водних ресурсів як складової туризму здійснюють такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Фоменко Н.В. [7], Масляк П.О., Любіцева О.О., Гуляєв В.Г., Мідлтон В., Кабушкін М.І. та ін. Значний внесок у розробку теорії і практики водної рекреації зробили такі дослідники, як Закорчевна Н.Б., Біржаков М.Б. [2], Паламарчук М.М. [6], Тутковський П. та ін.

Мета статті. Виявлення прийомів формування мережі об'єктів водного туризму на території Полтавської області, типологічної класифікації туристичних маршрутів та особливостей водних ресурсів Полтавщини.

Основна частина. В організації туристичного відпочинку особлива роль належить водним об'єктам. Площі Полтавської області, зайняті водними об'єктами, складають 1 488 км² (5,18% території області), в тому числі біля 103 км² – під річками та струмками, 1 313 км² – під штучними водоймами, 51,4 км² – під озерами. Завдяки великому розмаїттю річок в області динамічно розвивається водний туризм, де кожний відпочиваючий може вибрати водний маршрут в залежності від своїх інтересів і туристичної кваліфікації. У водному туризмі поєднуються елементи активного відпочинку, пізнання, оздоровлення, фізичної культури та спорту [4]. Він доступний кожній людині незалежно від віку. Ось чому туризм на воді ділить перше місце з пішохідним за кількістю осіб, що ним займаються.

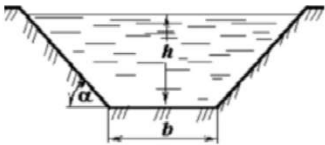
Використовуючи великі, середні та малі річки довжиною більше ніж 10 км, можна організовувати такі види відпочинку на воді, як акваскіпер (водний самокат), парасейлінг (політ на парашуті за катером), віндсерфінг (дошка з вітрилом), вейкбордінг (комбінація водних лиж, сноуборду, скейту та серфінгу), дайвінг (підводне плавання), катання на гідроциклі (аквабайк), водних лижах, сплави на плотах, байдарках та каяках, прогулянки на човнах та катамаранах [6]. Найперспективнішими районами для організації відпочинку на річках виступають регіони з найбільшою річковою мережею. Так, у центральній частині Полтавщини показник густоти річкової мережі найбільший для басейнів Псла і Хоролу – 0,40 км/км², тоді як середня густина річкової мережі Полтавської області 0,27 км/км² (по Україні — 0,25 км/км²).

Визначальним фактором при формуванні мережі об'єктів водного туризму є параметри водойми, яка використовується для водно-туристичних потреб. Отже, застосовуючи вимоги, що висуваються до організації веслувального спорту [1], можемо визначити необхідні параметри водойм на прикладі найбільших річок, які найактивніше використовуються для веслувальних видів водного туризму на Полтавщині: Псел, Ворскла, Сула (табл. 1).

Формування мережі об'єктів водного туризму насамперед залежить від особливостей водно-туристичних маршрутів.

Таблиця 1

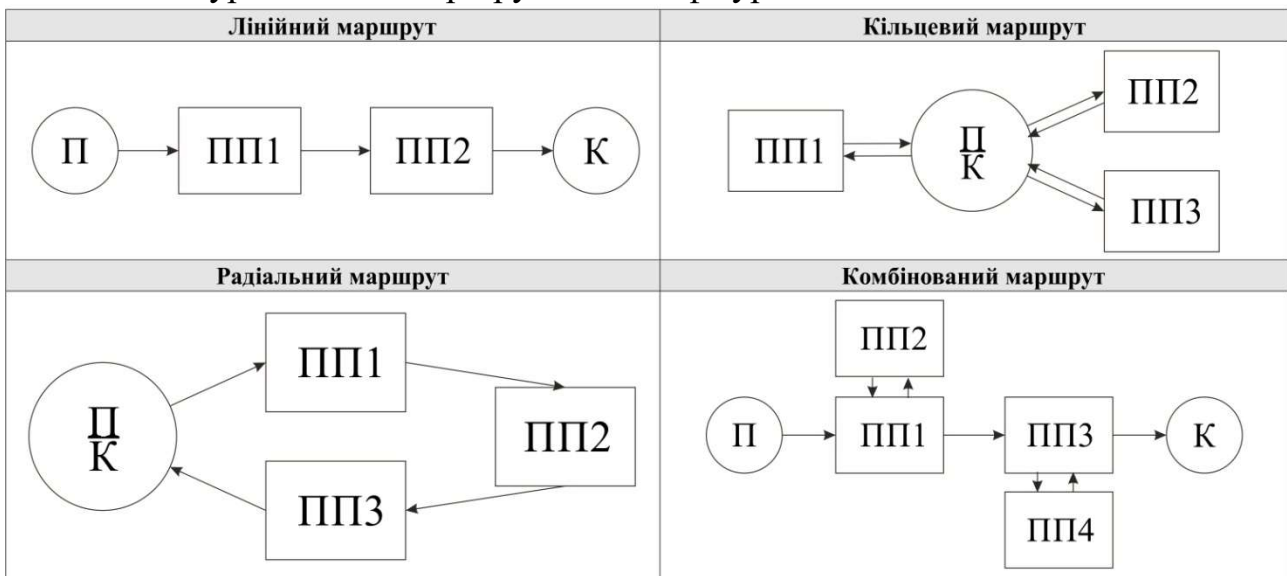
Параметри основних водойм Полтавської області для занять водним туризмом

Назва водойми	Схема перерізу водойми	Розміри водойми			Нормативні розміри водойми, м (за ДБН В.2.2-13-2003)					
		довжина в Україні (в Полт. обл.), км	ширина річчя (на плесах), м	середня глибина (тах), м	бажані			мінімальні		
					довжина	ширина	глибина	довжина	ширина	глибина
р. Ворскла	 <p>трапецієподібна</p>	464 (226)	30 (50-80)	1,5 (10-12)	2200	90	3	1100	30	0,75
р. Псел		717 (350)	30 (40-100)	2-5						
р. Сула		363 (213)	25	1,8-2						

Розміщення закладів водного туризму в мережі зумовлене зонуванням туристичної траси на початкову, транзитну і кінцеву зони (табл. 2), а також конфігурацією маршруту та транспортною доступністю до населених пунктів.

Таблиця 2

Схеми туристичних маршрутів за конфігурацією

П - початок маршруту, К - кінець маршруту, ПП - проміжні пункти.

Значний вплив на масштаби використання водних об'єктів мають такі фактори, як транспортне освоєння і доступність водойм [5]. Для короткочасного відпочинку без ночівлі межею транспортної доступності вважається 60-70 кілометрів (тобто не більше 2 годин транспортної доступності), а з ночівлею ця межа може бути збільшена до 3-4 годин, для тривалого відпочинку – до 1-2 діб. Полтавська область характеризується

достатньо густою системою розселення, тому початкові, кінцеві та проміжні пункти водного туристичного маршруту доцільно розміщувати поблизу населених пунктів області, що забезпечить транспортну доступність та зручність обслуговування окремих об'єктів мережі.

Об'єкти водного туризму розміщуються на туристичному маршруті також із розрахунку на відстань, яку туристи долають за певний проміжок часу. Для цього важливо визначити добовий цикл перебування відпочиваючого на воді та середні показники швидкості сплаву по рівнинній водоймі (рис. 1). За основу беремо сплав туриста з мінімальною підготовкою у супроводі інструктора за умови нормальних погодних умов. На тривалість сплаву впливають і характерні перешкоди на обраному туристичному маршруті: мілини, завали, низькі мости, греблі тощо. Для проходження перешкод використовують проводку, обнесення або волок. Швидкість подолання перешкод туристичною групою залежить від її чисельності, складності обнесення, а також локальних умов відрізка туристичного шляху. Виходячи з виявлених факторів, що визначають вимоги до організації мережі об'єктів водного туризму, можемо сформулювати попередню схему розміщення водно-туристичних об'єктів на обраному триденному туристичному маршруті по річці Ворскла загальною протяжністю 61,4 км водного шляху з початковим пунктом у с. Лихачівка та кінцевим пунктом у м.Полтава (рис. 1).

Висновки. В ході аналізу факторів та вимог, які впливають на організацію мережі об'єктів водного туризму, було визначено такі прийоми формування водно-туристичної мережі:

- побудова мережі об'єктів водного туризму має ґрунтуватись на параметрах та характерних особливостях водойми, по якій проходить водний туристичний маршрут. Основні водойми Полтавської області задовольняють вимоги до мінімальних нормативних розмірів річок, які придатні до використання для веслувальних видів водного туризму: ширина – 30 м, довжина – 1100 м, глибина – 0,75 м;

- водно-туристичні об'єкти у мережі розміщуються поблизу населених пунктів з врахуванням транспортної доступності до основних точок туристичного маршруту. Полтавська область характеризується достатньо щільною системою населених пунктів, тому доцільно розміщувати об'єкти водного туризму поблизу населеного пункту по шляху туристичного маршруту через кожні 25 – 30 км;

- формування мережі об'єктів водного туризму зумовлюється також природними та техногенними перешкодами на водних шляхах по туристичному маршруту та з розрахунку на оптимальні відстані, які може подолати турист з мінімальною підготовкою за нормальних погодних умов. Подолання перешкод

на водному шляху займає приблизно 1 – 2 години залежно від величини туристичної групи. Як показує досвід, швидкість пересування по воді невідготовленого туриста становить в середньому 20 – 25 км/добу.

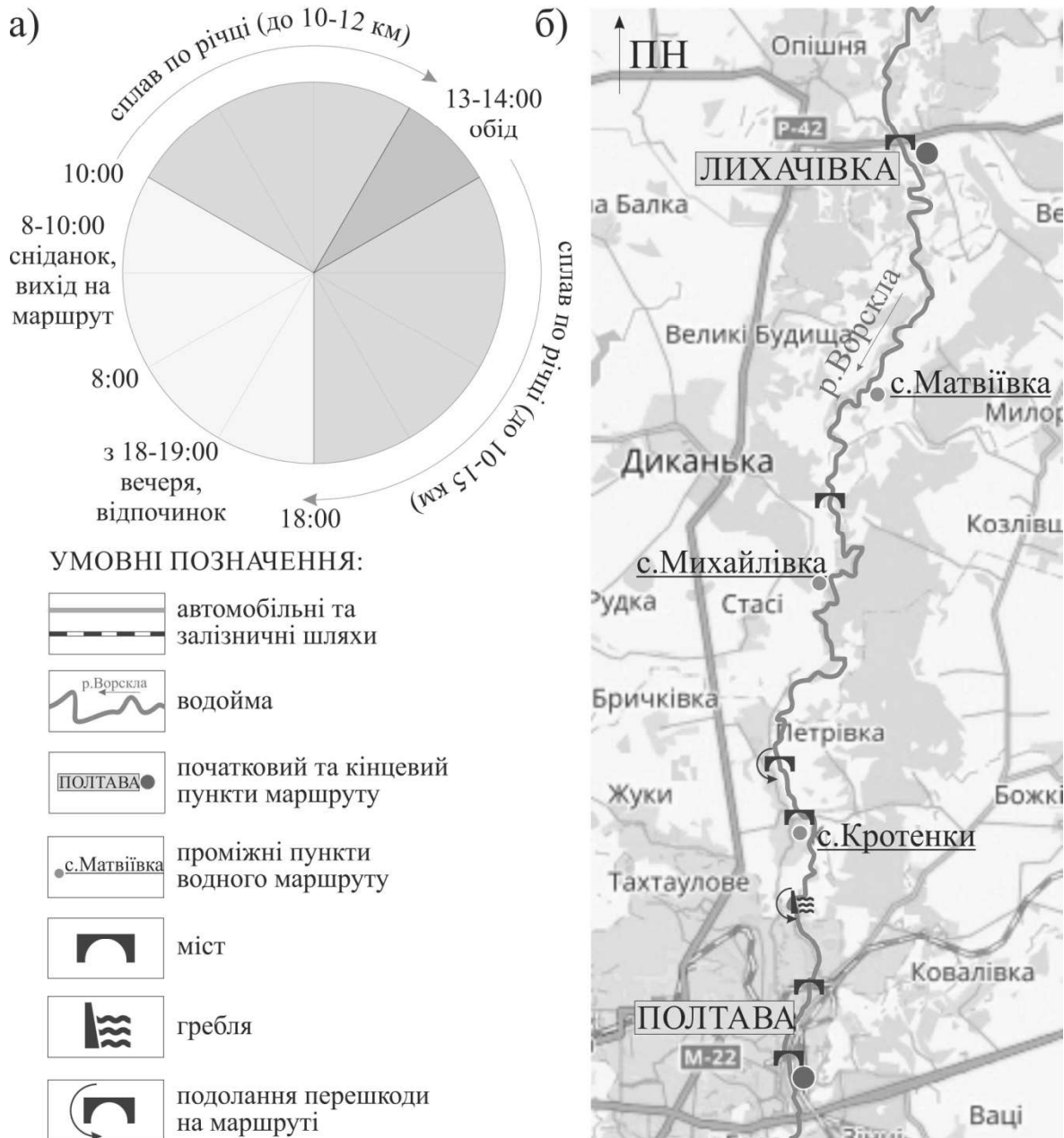

Рис. 1 – Схема водно-туристичної мережі по р. Вороскля:

а) добовий цикл перебування туриста на воді;

б) схема триденного водного туристичного маршруту

Література

1. Будинки і споруди: Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди: ДБН В.2.2-13-2003. – [Чинні від 2004-03-01]. – К. : Державний комітет України з будівництва та архітектури, 2004. – 102 с. – (Державні будівельні норми України).

2. Биржаков М. Б. Индустрия туризма: Перевозки / М. Б. Биржаков, В. И. Никифоров. – СПб.: Издательский дом Герда, 2007. – 528 с.
3. Вишневський В. І. Річки і водойми України. Стан і використання: підр. / В. І. Вишневський. – К.: Віпол, 2000. – 375 с.
4. Григорьев В. Н. Водный туризм / В. Н. Григорьев. – М. : Профиздат, 1990. – 304 с.
5. Зорин И. В. Туризм как вид деятельности. Основной учебник: учебник / И. В. Зорин, Т. П. Каверина, В. А. Квартальнов. – М. : Финансы и статистика, 2005. – 288 с.
6. Паламарчук М. М. Водний фонд України: довідковий посібник / М. М. Паламарчук, Н. Б. Загорчевна ; ред. В. М. Хорєва, К. А. Алієва. – К. : Ніка-Центр, 2001. – 392 с.
7. Фоменко Н. В. Рекреационные ресурсы та курортология / Н. В. Фоменко. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.
8. Водные маршруты СССР. Европейская часть. – М. : ФиС, 1973. – 142 с.
9. Федотов Ю. Н. Спортивно-оздоровительный туризм / Федотов Ю. Н., Востоков И. Е. – М.: Советский спорт, 2008. – 464 с.
10. Щур Ю. В. Спортивно-оздоровчий туризм / Щур Ю. В., Дмитрук О. Ю. – К. : Альтерпрес, 2003. – 232 с.

Abstract

In the article the methods of organization of the water tourism buildings chain in Poltava region have been analyzed. The characteristics of water objects in Poltava region and typology classification of water tourism routes have been specified.

Keywords: water tourism, water tourism route, chain of water tourism buildings, Poltava region

Аннотация

В статье проанализированы приемы формирования сети объектов водного туризма на примере Полтавской области. Определены характерные особенности водных ресурсов Полтавской области и типологическая классификация водно-туристических маршрутов.

Ключевые слова: водный туризм, водно-туристический маршрут, сеть объектов водного туризма, Полтавская область